Suomen musiikkioppilaitosten liitto

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Kirjallinen lausunto varhaisiän taiteen perusopetuksesta ja siihen myönnettävästä valtionrahoituksesta

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi taiteen perusopetuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi
HE 115/2026 vp

Helsingissä 5.11.2026

Suomen musiikkioppilaitosten liitto
Sandelsinkatu 10 C 40
00260 Helsinki
sml@musicedu.fi

www.musicedu.fi
@SMLverkossa
linktr.ee/smlverkossa
+358 45 7877 1787

LAUSUNTO

Suomen musiikkioppilaitosten liitto kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksen HE 115/2026 käsittelyn yhteydessä. Kirjallisena lausuntona haluamme kohteliaimmin lausua asiasta seuraavaa:

Varhaisiän musiikkikasvatus taiteen perusopetuksessa nykyisin:

Varhaisiän musiikkikasvatus on vakiintunut ja jo vuosikymmeniä toteutettu osa suomalaista taiteen perusopetusta. Se tarjoaa lapsille mahdollisuuden kehittää musiikillisia valmiuksiaan, löytää oma kiinnostuksensa musiikkiin, ja luo perustaa musiikkiopintojen tavoitteelliselle jatkamiselle.

Opetusta järjestetään valtakunnallisesti taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän mukaisesti yleensä ryhmämuotoisesti. Suomen musiikkioppilaitosten liiton sadasta jäsenoppilaitoksesta 90 tarjoaa varhaisiän musiikkikasvatusta, mikä tavoittaa yli 24 000 lasta. Toimintaa tukevat kattava oppilaitosverkosto, vakiintuneet käytännöt ja oppilaitosten saama valtionosuusrahoitus, josta varhaisiän musiikkikasvatuksen osuus on keskimäärin noin 10 prosenttia.

Opetushallituksen (OPH) opetussuunnitelman perusteisiin pohjautuvat paikalliset opetussuunnitelmat mahdollistavat opetuksen tavoitteiden ja sisältöjen sovittamisen lasten tarpeisiin ja paikallisiin olosuhteisiin. Opetuksen tavoitteellisuus näkyy paitsi lasten musiikillisten ja esteettisten valmiuksien kehittymisessä, myös osaamisena oppilaitosten järjestämissä esiintymisissä. “Tavoitteellinen oppiminen tarkoittaa, että opetuksella on tavoitteet, joita myös voidaan saavuttaa. Mistä siis tiedämme, että muskarissa saavutetaan näitä tavoitteita? Tutkimuksesta.” Professori, aivotutkija Minna Huotilaisen näkemyksistä voi lukea lisää lausunnon liitteestä.

Varhaisiän musiikkikasvatuksesta vastaavat alan pedagogiseen osaamiseen erikoistuneet opettajat, joilla on tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto. Opettajien koulutus perustuu yliopistoissa ja korkeakouluissa tehtävään tutkimukseen ja alan pedagogiseen asiantuntemukseen.

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa huomioidaan lasten musiikillinen, kognitiivinen, psykomotorinen ja sosio-emotionaalinen kehitys sekä se, että lapset kasvavat ja oppivat yksilöllisesti. Varhainen aloitus on ratkaiseva pitkäjänteiselle oppimiselle ja korkeatasoisten oppimistulosten saavuttamiselle. Monissa instrumenteissa, kuten pianossa ja jousisoittimissa, tavoitteelliset opinnot on suositeltavaa aloittaa jopa alle 4-vuotiaana.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen järjestäminen ei ole koulutuksen järjestäjille velvoittavaa. Varhaisiän musiikkikasvatus on kysyttyä ja toteutukset ovat moniaistisia ja monitaiteisia. Niissä lauletaan, tanssitaan, piirretään ja liikutaan musiikin tahdissa yhdessä, lisäksi

kuunnellaan, ollaan hiljaa ja tehdään asioita vuorotellen. Tärkeää on yhdessä toimiminen ja toisten huomioiminen.

Muskari-nimellä järjestetään toimintaa myös muiden toimijoiden piirissä, mutta kaikki tällainen toiminta ei kuulu taiteen perusopetukseen eikä perustu OPH:n vahvistamiin opetussuunnitelman perusteisiin, ja myös ohjaajien koulutustausta on vaihteleva. Tällaista muskaritoimintaa ei tule sekoittaa tai rinnastaa varhaisiän taiteen perusopetukseen.

Nykyisen, valtakunnallisesti kattavan taiteen perusopetuksena annettavan varhaisiän musiikkikasvatuksen vahvuuksia ovat laaja oppilaitosverkosto, korkeakoulutetut opettajat, laadukas opetussuunnitelmaperustainen opetus, vakiintunut rahoitus sekä sujuva siirtymä varhaisiän opinnoista instrumenttiopintoihin.

Taiteen perusopetuksessa eri taiteenalojen erityispiirteet ja erilaiset koulutuspolut tulisi huomioida opetuksen järjestämisessä. Tarve varhaisiän opinnoille, ja myös opintojen toteutustavat, vaihtelevat suuresti eri taiteenalojen välillä.

Uudistuksen haasteet ja varhaisiän musiikkikasvatuksen edellytykset jatkossa:

Lakiesityksestä OKM on todennut, että “Muskaritoimintaa voidaan järjestää jatkossakin. HE ei kiellä, estä tai rajoita tätä toimintaa.” Laissa ei esityksen mukaan myöskään määriteltäisi mitään ikärajoja, oppilaaksioton etusijaa lukuun ottamatta. Ikärajan määrittäminen varhaisiän opinnoille olisikin yhdenvertaisuuslain 8.1 §:ssä tarkoitettua syrjintää iän perusteella.

Oppilaitoskentällä on aiheuttanut ihmetystä se, mitä HE:n 2 §:n perusteluissa todetaan:

> “Taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa voidaan järjestää myös muuta taiteen ja kulttuurin opetusta sekä muuta taide- ja kulttuuritoimintaa, mutta tämä toiminta ei ole taiteen perusopetusta eikä se siten kuulu taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaisen valtionosuuden piiriin. Kyse voi olla tällöin esimerkiksi oppilaitoksissa annettavasta taidekasvatuksesta, jota annetaan ennen taiteen perusopetuksen oppimäärään sisältyviä, tavoitteellisesti eteneviä opintoja. Muu taide- ja kulttuuritoiminta voi sisältää esimerkiksi taide- ja kulttuurisisältöisiä työpajoja ja tapahtumia.”

Jos tällä tarkoitetaan aivan pienimmille lapsille annettavaa musiikkikasvatusta, katsomme, etteivät lain tavoitteet saavutettavuudesta ja yhdenvertaisuudesta toteudu. Uudistuksen myötä ollaan luomassa rakenne, joka ei toimi yhdenvertaisesti koko taiteen perusopetuksen ja valtionosuusrahoituksen osalta, joten esitystä tulisi muuttaa.

Mikäli varhaisiän musiikkikasvatus ja muu taidekasvatus irrotettaisiin taiteen perusopetuksesta ja valtionosuusrahoituksesta, siitä tulisi arvonlisäverollista palvelutoimintaa. Tämä nostaisi oppilasmaksuja, heikentäisi toiminnan saavutettavuutta ja lisäisi perheiden välistä eriarvoisuutta. Siksi varhaisiän musiikkikasvatuksen ja muun taidekasvatuksen asema

osana taiteen perusopetuksen oppimäärää ja sen rahoitusjärjestelmää on turvattava yksiselitteisellä sanoituksella, joka tulisi olla seuraavanlainen:

Varhaisiän musiikki- ja taidekasvatus voi olla osa oppimäärää, eikä sen laajuutta määritellä laissa eikä opetussuunnitelman perusteissa. Mitään rajaa iän tai oppimiskyvyn osalta ei tule asettaa. Koulutuksen järjestäjälle pitää jättää todellinen mahdollisuus päättää oppimäärän tarkemmasta toteutuksesta paikallisten opetussuunnitelmien kautta.

Laadukkaan, saavutettavan ja toimivan varhaisiän musiikkikasvatuksen edellytyksiä ovat sen selkeästi sanoitettu asema osana oppimäärää, toiminnan jatkuvuuden turvaava, ennakoitava rahoitus sekä tavoitteellinen opetus, joka perustuu opetussuunnitelmiin ja korkeakoulutettujen opettajien laadukkaaseen pedagogiseen osaamiseen. Varhaisiän musiikkikasvatuksen erityispiirteet tulee huomioida.

Varhaisiän musiikki- ja taidekasvatuksen tulee olla yhdenvertaisesti kaikkien saavutettavissa ilman syrjiviä ikärajoja. Motivoituneille lapsille tulee taata mahdollisuus osallistua perheen taustasta riippumatta.

Edellä esitetyn lisäksi esitystä tulee tarkentaa ainakin siltä osin, että OPH saa mandaatin määritellä yli 50 opintopisteen eli 800 tuntia ylittäville opinnoille valtakunnallisesti yhteisiä tavoitteita laadun ja koulutusmuodon tavoitteellisuuden varmistamiseksi sekä valtakunnallisen yhdenmukaisuuden turvaamiseksi. Ohjausta tarvitaan myös siihen, että koulutuksen järjestäjä voisi käyttää tarvittaessa oppimäärää laajentavien opintojen, 50 opintopisteen ylittäviä valtionosuustunteja valinnaiseen, tavoitteelliseen varhaisiän musiikkikasvatukseen, jonka toteutuksen koulutuksen järjestäjä määrittelee opetussuunnitelmassaan.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen järjestäminen nykyisen mallin mukaisesti myös tulevaisuudessa ei aiheuta lisärahoitustarvetta.

Tässä linkki aiempaan lausuntoomme:
https://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2026/09/SML-lausunto-hallituksen-esityksesta-TPO-laiksi.docx.pdf

Helsingissä, 5.11.2026

——————————————
Olli-Pekka Martikainen, MuT
toiminnanjohtaja, Suomen musiikkioppilaitosten liitto (SML)
hallituksen jäsen, European Music School Union (EMU)
puheenjohtaja, Suomen musiikkineuvosto (FMC)

LIITTEET (2 kpl):

LIITE 1: Tilannetietoa Euroopasta (European Music School Union (EMU) - jäsenkysely 2026)

26 jäsenmaasta 21 tarjoaa varhaisiän musiikkikasvatusta, jossa opetus voi alkaa:

- 0–6 kuukauden iässä: 10 maata
- 6–12 kuukauden iässä: 11 maata
- 12–24 kuukauden iässä: 12 maata
- 24–36 kuukauden iässä: 13 maata
- 3–4 vuoden iässä: 18 maata

84 prosentilla maista on varhaisiän musiikkikasvatusta koskeva opetussuunnitelma tai muu ohjeistus. Yli puolessa maista käytössä on kansallinen opetussuunnitelma tai ohjeistus (13 maassa 25:stä), ja Suomi kuuluu näihin maihin. Kahdeksassa maassa opetussuunnitelman on laatinut oppilaitos itse. Muita kyselyn vastauksissa esiin nousseita huomioita:

- Suomi kuuluu varhaisiän musiikkikasvatuksen uranuurtajamaihin. Alan kehittäminen alkoi Suomessa noin vuonna 1950, samoihin aikoihin kuin Saksassa ja Itä-Euroopan maissa. Myös musiikkioppilaitoslaki säädettiin Suomessa jo vuonna 1969, mikä oli kansainvälisesti varhaista. Suomella on siis pitkät perinteet alalla, ja se toimii esimerkkinä myös muille maille.
- Varhaisiän musiikkikasvatuksen saavutettavuuteen liittyy Suomessa kyselyn mukaan edelleen esteitä. Näitä ovat kustannukset, maantieteelliset etäisyydet ja palvelujen saatavuus, kielelliset esteet sekä opettajapula. Kyselyn mukaan 15 maassa kustannukset muodostavat esteen, 11 maassa esteenä ovat etäisyydet, vain kuudessa maassa kielelliset esteet ja 18 maassa opettajien puute.

LIITE 2: Varhaisiän oppimisesta tutkimuksen näkökulmasta; Voiko vauvamuskari olla tavoitteellista oppimista?

Näin professori, aivotutkija Minna Huotilainen vastasi kysymykseen 4.11.2026:

> “Taiteen perusopetuksen uudistuksen yhteydessä pyrkimyksenä on yhtenäistää eri taiteenalojen käytäntöjä. Tämä ei ole helppoa, sillä eri taiteenaloilla on omat viisaat, pitkään hiotut traditionsa, joista kannattaa pitää kiinni. Musiikin alueella tärkeänä innovaationa on vuosikymmeniä kehitetty muskaritoimintaa. Aikuisen silmään muskari voi näyttää leikiltä ja hauskanpidolta, ja sitä se onkin, mutta toiminnan ytimessä on oppimisen ilo ja tavoitteisiin tähtäävä oppiminen. Muskaria pitää koulutettu varhaisiän musiikkikasvattaja, jonka työnä on opetuksen suunnittelu ja toteuttaminen opetussuunnitelman mukaisesti ja oppilaiden yksilölliset taitotasot huomioiden. Tämä onnistuu muskarin perinteisten opetusmenetelmien avulla myös ryhmämuotoisessa opetuksessa ja jo ihan vauvasta alkaen. Tavoitteellinen oppiminen tarkoittaa, että

opetuksella on tavoitteet, joita myös voidaan saavuttaa. Mistä siis tiedämme, että muskarissa saavutetaan näitä tavoitteita? Tutkimuksesta.
Suomessa on tutkittu muskaritoiminnan ja musiikkiopiston vaikutusta lasten aivotoimintaan. Esimerkiksi Vesa Putkisen ja Katri Saarikiven väitöskirjoissa seurattiin muskarissa ja musiikkiopistossa opiskelevia taaperoita, lapsia ja nuoria, ja mitattiin aivojen kuulovasteita, äänten havaitsemiseen, tahattomaan tarkkaavuuden kääntymiseen ja tarkkaavaisuuden tietoiseen säätelyyn liittyviä aivovasteita. Tutkimuksissa käytettiin sekä yksinkertaisia tehtäviä, joissa kuullaan ääniä ja melodioita, että vaativia tehtäviä, joissa pyritään säätelemään omaa tarkkaavaisuutta häiriöisessä tilanteessa. Tutkimukset osoittivat, että ohjattu musiikillinen toiminta ja musiikin harrastaminen - sekä muskarissa ja musiikkiopistossa annettu opetus että siihen liittyvä, kotona tapahtuva harjoittelu - kehittivät taaperoiden, lasten ja nuorten aivovasteita muita nopeammin.

Oppimista siis muskarissa ja musiikkiopistossa todellakin tapahtuu, ja se voidaan aivotutkimuksen menetelmillä mitata. Toki isommilta lapsilta ja nuorilta musiikin perusopetuksessa on totuttu mittaamaan osaamista ja oppimista myös tutkintojen avulla, mutta pienimpienkin oppiminen on mitattavissa. Kuinka aikaisin musiikillista oppimista voi tapahtua? Tutkimuksemme osoittavat, että jo raskauden viimeisen kolmanneksen aikana sikiön aivot oppivat kuulemastaan musiikista. Eino Partasen väitöskirjassa osoitettiin, että saman laulun kuunteleminen useita kertoja päivässä raskauden viimeisen kolmanneksen aikana aiheutti oppimista, joka oli aivotutkimuksen avulla mitattavissa syntymän jälkeen ja vielä neljän kuukauden iässä. Useat vastasyntyneiden vauvojen aivoista tehdyt tutkimukset osoittavat, että musiikin oppimista tapahtuu myös vauvan nukkuessa - vauvan aivot ovat kuin luodut musiikin oppimiseen.

Musiikin oppiminen on vauvoille ja taaperoille myös hyödyksi. Kaisamari Kostilaisen väitöskirjassa havaittiin, että kun ennenaikaisena syntyneet vauvat kuulevat laulua ja hyräilyä, heidän aivovasteensa kehittyvät niin, että ne alkavat muistuttaa täysiaikaisena syntyneiden aivovasteita. Tanja Linnavallin väitöskirjassa osoitettiin, että parin vuoden muskarissa käyminen näkyy jo varhaiskasvatusikäisten lasten kielellisessä kehityksessä siten, että heidän on helpompi tunnistaa äänteitä ja heidän sanavarastonsa kasvaa nopeammin. Nämä liitännäishyödyt ovat tietysti yhteiskunnallisesti erittäin merkittäviä monikielistyvässä Suomessa.

Pidetään kaikki yhdessä huolta siitä, että lapset pääsevät muskariin. Yhteiskuntana meidän tulee pitää kynnys koulutetun musiikkikasvattajan pitämään muskariin pääsemiseksi mahdollisimman matalalla, ja mukaan pitäisi saada mahdollisimman monenlaisista perheistä tulevat lapset. Yksilöinäkin voimme tehdä jotain: voimme kertoa musiikkiharrastuksen hyödyistä lapsiperheille ja muistuttaa tutkimustuloksista musiikin, lukutaidon ja keskittymiskyvyn välisistä yhteyksistä.”